

WORLD POLITICS

Print Issn: 2383-0123

Online Issn: 2538-4899

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

The Role of Zone Balancing in China's Foreign Policy toward the US in the Persian Gulf

Mahdi Mohammad Nia * *Corresponding Author*, Assistant Professor of International Relations, Dept. of Political Science, Faculty of Humanities, Ayatollah Borujerdi University, Borujerd, Iran. E-mail: mahdi.mnia@yahoo.com

Abdolmajid Seifi Assistant Professor of International Relations, Dept. of Political Sciences, Faculty of Humanities, Ayatollah Borujerdi University, Borujerd, Iran. E-mail: seifi2002@gmail.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Zone Balancing,
Persian Gulf,
China,
United States

Article history:

Received July 26, 2023

Received in revised form

June 1, 2024

Accepted June 15, 2024

Published Online

June 20, 2024

ABSTRACT

China's economic ties with the Persian Gulf states have improved as a result of its rapid economic expansion and its transformation into the world's largest energy importer. Due to their distinct geopolitical location, economic potential and alignment with the Belt and Road Initiative, these states are considered the key players in China's zone balancing strategy. China has viewed the US withdrawal from Afghanistan and its diminished security presence in the region as a great opportunity to strengthen its economic ties with the long-standing US allies and weaken the country's influence in the Persian Gulf. This study analyzes the presence and influence of China in the Persian Gulf states within the framework of "zone balancing". It also explores the role of the Persian Gulf states in China's balancing strategy toward the US. According to the research hypothesis, since the US has many traditional allies among the Persian Gulf states, whose geoeconomic position ensures global energy security, these states can play a key role in China's zone balancing strategy toward the US. In this descriptive-analytical paper, desk studies (review of textbooks and online databases) were used for data collection.

Cite this Article: Mohammad Nia, M., & Seifi, J. A. (2024). The Role of Zone Balancing in China's Foreign Policy toward the US in the Persian Gulf. *World Politics*, 13(1), 59-81
doi: 10.22124/wp.2024.26253.3293

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2024.26719.3316

1. Introduction

China's economic ties with the Persian Gulf states have improved as a result of its rapid economic expansion and its transformation into the world's largest energy importer. Due to their distinct geographic location and economic potential, these states are considered the key players in China's zone balancing strategy. China has viewed the US withdrawal from Afghanistan and its diminished security presence in the region as a great opportunity to strengthen its economic ties with the long-standing US allies in the Persian Gulf. This study analyzes the presence and influence of China in the Persian Gulf states within the framework of "zone balancing". It also explores the role of the Persian Gulf states in China's balancing strategy toward the US. According to the research hypothesis, since the US has many traditional allies among the Persian Gulf states, whose geoeconomic position ensures global energy security, these states can play a key role in China's zone balancing strategy toward the US. After the Cold War, the US foreign policy toward China shifted from "strategic partnership" to "strategic competition," especially in geopolitical arenas.

2. Theoretical Framework

Threat balancing, soft balancing, under-balancing, internal balancing, external balancing, and zone balancing are some of the concepts that have recently emerged to reconstruct the traditional theory of power balance and explain the new dynamic of power in the global arena. This study employs the theory of zone balancing to explain China's presence in the Persian Gulf. Since the Persian Gulf region is strategically and economically important due to its abundant oil and gas reserves, China's presence in the Persian Gulf states as a competitive global power can be considered an effective factor in the power balance of the region. Zone balancing focuses on enhancing the ability and flexibility of third-party states to weaken the rival's ability to influence them. This is in contrast to other concepts such as internal and external balancing, which are described as the tactics to enhance military and defense power and forge strong alliances against the rival state. Zone balancing entails establishing different alliances or partnerships with various countries in a specific geographic region to counter the influence of competing states in that region. Zone balancing primarily seeks to counteract the influence of competing states in third-party countries that have a special geopolitical or geoeconomic position and can play a key role in changing the balance of power. There are different ways to realize the objectives of this strategy, *e.g.*, diplomatic efforts, economic cooperation, military alliances, and other forms of cooperation aimed at strengthening the overall standing of the participating countries.

3. Methodology

In this descriptive-analytical paper, desk studies (review of textbooks and online databases) were used for data collection. This method is usually employed to examine events and phenomena in addition to explaining and analyzing a particular issue. This paper begins by explaining various balancing narratives and then moves on to the theory of zone balancing, which serves as the theoretical framework. The last section consists of two parts: the first part reviews China's strategy of zone balancing in the Persian Gulf states in relation

to the US, whereas the second part deals with the effects of such a balancing approach on the Islamic Republic of Iran.

4. Discussion

This study analyzed China's relations with four Persian Gulf states, *i.e.*, Saudi Arabia, Qatar, the United Arab Emirates (UAE), and Iran, with the framework of zone balancing. As per the findings, China benefits from comprehensive strategic partnerships with some Persian Gulf states as an important tool to achieve the objectives of its strategy for zone balancing. For this purpose, China has signed "comprehensive strategic partnerships" with Saudi Arabia, UAE, and Iran as well as "strategic partnerships" with Qatar, Iraq, Oman, and Kuwait. The Belt and Road Initiative (BRI), also known as One Belt One Road in China, is one of the most important measures taken by China in line with zone balancing. Unveiled by Chinese President Xi Jinping in October 2013, this \$1 trillion project aims to connect Beijing to the global market by connecting Asia and Europe with a network of land and sea trade routes. China's foreign policy is now centered around this project. The Persian Gulf states can play substantial roles in the realization of BRI due to their prominent position in the initiative's path as well as their special economic advantages.

Beijing's goeconomic interest in the Persian Gulf is demonstrated by its active interaction with the countries in this region, especially in the foregoing initiative. China's strategic partnerships with key players in the region, *i.e.*, Saudi Arabia, Qatar, UAE, and Iran, demonstrate the country's efforts to establish a zone of influence in the Persian Gulf. Considering the growing energy demand in China and the abundant energy reserves of the Persian Gulf states, they have joined the most important partners of Beijing. An important finding of this study indicates that the US emphasis on unilateralism following September 11 was one of the main driving forces of the shift in China's foreign policy approach from internal and external balancing to zone balancing.

5. Conclusion and Recommendations

The research findings indicate the success of China's efforts to influence the Persian Gulf Arab states and establish a system of zone balancing in the region as evidenced by China's achievements in mediating relations between the I.R. Iran and Saudi Arabia as well as strategic partnerships with the Persian Gulf Arab states. However, China still has a long way ahead before truly establishing influence on the southern Persian Gulf Arab states due to the historical sway of the US over these states. In other words, China's strategy of zone balancing may seriously damage Iran's national interests. In fact, China will not be willing to expand its relations with Iran, considering the Arab states of the Persian Gulf suitable substitutes for Iran because of the international sanctions against Iran and its ongoing tension with the West. Iran may need to reevaluate its foreign policy objectives concerning regional dynamics as China prefers to strengthen its relations with the Arab state in the region.

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۳۳
شاپا الکترونیکی: ۴۸۹۹-۴۸۳۸

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

جایگاه موازنه‌گری ناحیه‌ای در سیاست خارجی چین در قبال ایالات متحده در خلیج فارس

مهدی محمدنیا* نویسنده مسئول، استادیار روابط بین‌الملل، گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت ... العظمی بروجردی ره، بروجرد، ایران. رایانامه: mahdi.mnia@yahoo.com
عبدالمجید سیفی استادیار روابط بین‌الملل، گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت ... العظمی بروجردی (ره)، بروجرد، ایران. رایانامه: r_seifi2002@gmail.com

چکیده	درباره مقاله
<p>رشد روزافزون اقتصادی چین و تبدیل این کشور به بزرگترین وارد کننده انرژی جهان، موجب پیوند اقتصادی این کشور با بزرگترین دارندگان ذخایر انرژی جهان در خلیج فارس شده است. این کشورها از یک سو به دلیل توانمندی اقتصادی آنها و از سوی دیگر به دلیل موقعیت جغرافیایی و قرار گرفتن در مسیر اتصال به اروپا، جایگاه ویژه‌ای را در راهبرد اقتصادی چین در چارچوب ابتکار کمربند و جاده پیدا کرده‌اند. حضور دیرین نظامی و اقتصادی آمریکا در خلیج فارس را می‌توان به عنوان مهمترین چالش چین در تحکیم حوزه نفوذ خود در میان متحدین سنتی این کشور در خلیج فارس تلقی کرد. هرچند گسترش روابط چین با کشورهای حاشیه خلیج فارس به سال‌ها قبل بر می‌گردد، اما با خروج نظامی آمریکا از افغانستان و کم‌رنگ شدن حضور امنیتی این کشور در منطقه، فرصت بی‌نظیری در اختیار چین قرار گرفته است تا با تحکیم و گسترش نفوذ اقتصادی خود در میان متحدین سنتی آمریکا در چارچوب موازنه‌گری ناحیه‌ای، زمینه‌های نفوذ این کشور را به تدریج در منطقه کم‌رنگ‌تر نماید. پژوهش حاضر به این پرسش پاسخ می‌دهد که منطقه خلیج فارس چه جایگاهی در راهبرد موازنه‌گری چین در قبال آمریکا دارد؟ فرضیه مقاله این است که «با توجه به وجود متحدان سنتی آمریکا در خلیج فارس و نقش ژئواکونومیک این منطقه در تامین امنیت انرژی جهان، منطقه خلیج فارس از جایگاه موازنه‌گری ناحیه‌ای در راهبرد سیاست خارجی چین در قبال ایالات متحده، برخوردار است». روش مورد استفاده در این مقاله توصیفی-تحلیلی بوده و از ابزار کتابخانه‌ای و اینترنتی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>کلیدواژه‌ها: موازنه‌گری ناحیه‌ای، خلیج فارس، چین، ایالات متحده</p> <p>تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۵/۴ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۳/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۲۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۳/۳۱</p>

استناد به این مقاله: محمدنیا، مهدی، & سیفی، عبدالمجید. (۱۴۰۳). جایگاه موازنه‌گری ناحیه‌ای در سیاست خارجی چین در قبال ایالات متحده در خلیج فارس. سیاست جهانی، ۱۱(۱)، ۵۹-۸۱. doi: 10.22124/wp.2024.26719.3316

© نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

با پایان جنگ سرد و کاهش فشار ساختاری نظام دوقطبی، تلاش ایالات متحده برای بسط حضور در مناطق مختلف بیشتر شد. در میان این مناطق، شرق آسیا به دلیل رشد بالای اقتصادی چین و پتانسیل بالای جمعیتی، نظامی و اقتصادی برای به چالش کشیدن جایگاه ایالات متحده بیشتر مورد توجه قرار گرفت. این گذار توجه به شرق آسیا به مؤلفه‌ای مهم در سیاست خارجی ایالات متحده تبدیل شده است. سیاست خارجی چین در مقابل گسترش توجه ایالات متحده عمدتاً مبتنی بر تعمیق موازنه‌گری بوده است. بخشی از این موازنه‌گری مبتنی بر موازنه‌گری داخلی بوده است. این گونه موازنه‌گری مبتنی بر بهبود رشد اقتصادی و ارتقای سطح متغیرهای اقتصادی بوده است. این موازنه‌گری داخلی با ارتقای جایگاه اقتصادی چین در دو دهه اخیر و نیل به جایگاه دومین اقتصاد بزرگ جهان متبلور شده است. رشد تولید ناخالص داخلی چین طی سه دهه اخیر به شکل میانگین بالای ۷ درصد در هر سال بوده، کالاهای چینی بخش بزرگی از بازارهای جهانی را تصرف کرده‌اند و چین به یک سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر بزرگ بین‌المللی تبدیل شده است. آمریکا و چین با تأثیرپذیری از داده‌های جدید محیط بین‌المللی پس از مرحله جنگ سرد به دنبال نشان دادن و تجسم عناصر قدرتی هستند که در اختیار دارند. این عناصر قدرت عمدتاً در قالب موازنه‌سازی تجلی پیدا می‌کند. تلاش چین برای قاعده‌مندسازی سیاست بین‌الملل براساس چندجانبه‌گرایی و تبدیل این کشور به عنوان یکی از ستون‌های موثر این نظم جدید، ایالات متحده را به بازنگری در سیاست‌های خود در قبال پکن وادار کرد به طوریکه راهبرد «مشارکت استراتژیک» آمریکا با چین پس از پایان جنگ سرد به راهبرد «رقابت استراتژیک» در حوزه‌های ژئوپلیتیک تغییر مسیر داد. تمایل چین به گسترش دامنه رقابت ژئوپلیتیک با آمریکا و تلاش برای تضعیف نفوذ این کشور و حرکت به سمت مرکز نظام براساس پس‌زمینه جاه‌طلبی اعلام نشده آن برای رهبری بین‌المللی، نظم موجود بین‌المللی را دستخوش تغییر و تحول جدی کرده است. این رقابت ژئوپلیتیک در مناطق پیرامونی به‌ویژه در حوزه‌های نفوذ سنتی آمریکا به مرحله‌ای رسیده است که از نظر اعداد و ارقام، به نظر می‌رسد که حضور اقتصادی چین در بسیاری از مناطق به‌ویژه منطقه خلیج فارس، نسبت به حضور آمریکا برتری دارد. این موضوع زمانی جدی‌تر می‌شود که با کاهش حضور آمریکا در خاورمیانه به‌ویژه بعد از خروج از افغانستان و انتقال بخش عمده‌ای از نیروهای آمریکایی به اقیانوس آرام، چین سعی کند این خلأ امنیتی را با حضور پرنگ

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. پیشینه پژوهش

مفهوم موازنه‌گری ناحیه‌ای نخستین بار توسط ارزان تاراپور^۱ در مقاله با عنوان «موازنه‌گری ناحیه‌ای: هند و منطق راهبردی جدید کواد»^۲ (۲۰۲۳) مطرح شد. تاراپور در این مقاله منطق سنتی موازنه‌گری که در آن دو عنصر سنتی موازنه‌گر و طرف مقابل وجود دارد را به چالش می‌کشد و معتقد است که گونه جدید موازنه‌گری یعنی موازنه‌گری ناحیه‌ای مبتنی بر تمرکز بر مناطق مختلف است. بدان معنا که موازنه‌گر رویکرد موازنه‌گرانه خود را به شکل مستقیم در نواحی مختلف انجام می‌دهد. گوردون هولدن^۳ و نورالدین زاموت^۴ در پژوهش خود با عنوان «رهیافت موازنه‌گری خاورمیانه‌ای چین»^۵ (۲۰۱۹) به بررسی رویکرد موازنه‌گری چین در خاورمیانه می‌پردازند. نویسندگان در این پژوهش، ضمن بررسی تاریخ حضور چین در خاورمیانه، تمرکز خود را بر مولفه‌های اقتصادی قرار می‌دهند. به باور نویسندگان، با رشد سریع اقتصادی چین و تبدیل شدن چین به واردکننده بزرگ نفت لزوم توجه ویژه منطقه خلیج فارس برای چین دوچندان شده و این مسئله باید در رقابت کلان چین با ایالات متحده مدنظر قرار گیرد. نویسندگان رقابت چین و ایالات متحده در عرصه بین‌المللی را دارای ماهیتی اقتصادی می‌دانند. انوشیروان احتشامی در مقاله «دیدگاه کلان چین و خلیج فارس»^۶ (۲۰۲۳)، رویکرد راهبردی چین به منطقه خلیج فارس و شیوه تنظیم روابط چین با دولت‌های حاشیه شمالی و جنوبی خلیج فارس را مورد بررسی قرار داده است. احتشامی روابط چین با دولت‌های خلیج فارس را روابط یکدستی نمی‌داند بلکه روابطی پیچیده و چندبعدی تلقی می‌کند. از این منظر، چنین منافع چندبعدی اقتصادی، امنیتی و سیاسی را در خلیج فارس پیگیری می‌کند که سبب می‌شود روابط متنوعی با این کشورها ایجاد و پیگیری نماید. در مقالات فارسی می‌توان به مقاله محمد بیدگلی و اصغر جبی با عنوان «واکاوی حضور چین در خلیج فارس از دیدگاه سیاست موازنه‌گرایی نرم رابرت پایپ» اشاره کرد. نویسندگان با تبیین وابستگی چین به انرژی فسیلی خلیج فارس معتقدند که گسترش حضور چین در خلیج فارس در قالب رویکرد موازنه نرم چین در قبال ایالات متحده باید تحلیل شود. براین

¹ Arzan Tarapore

² Zone balancing: India and the Quad's new strategic logic

³ Gordon Houlden

⁴ Noureddin M. Zaamout

⁵ China's Middle East Balancing Approach

⁶ China's Grand Vision and the Persian Gulf

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

هستند که به منظور بازسازی نظریه سنتی موازنه قوا برای توضیح تحولات جدید قدرت در عرصه جهانی ظهور پیدا کردند. در این اشکال موازنه‌گری، موازنه‌گر در پی شکل دادن به موازنه قدرت بین خود و طرف متخاصم با راهبردهای متفاوت است. در موازنه‌گری ناحیه‌ای دولت موازنه‌گر به منظور تقویت جایگاه خود در یک موازنه دوطرفه، سعی می‌کند با ایجاد نوعی رابطه نظامی و اقتصادی، سایر دولت‌ها را وارد استراتژی موازنه‌گری خود کند؛ لذا، هرچه کشورهای نظامی و اقتصادی دولت موازنه‌گر قرار دارند بیشتر بوده و به لحاظ داشتن توانمندی‌های نظامی، اقتصادی و یا موقعیت ژئوپلیتیک صاحب برتری باشند، دولت موازنه‌گر توانسته است امنیت خود را از طریق گسترش عمق استراتژیک خود ارتقا داده و طرف مقابل را از اعمال تهدید بر منافع آن کشور ناکام گذارد. موازنه‌گری ناحیه‌ای در پی شکل دادن به جایگزینی برای فضایی است که فقط عرصه رقابت موازنه‌گر و رقیب است.

موازنه‌گر در پی ایجاد ظرفیت و انعطاف‌پذیری از طریق طرف ثالث است تا بتواند توان رقیب برای کاربست زور بر ضد خود را کاهش دهد. این راهبرد برای محدودسازی توانایی‌های رقیب در سطح بین‌المللی مورد استفاده قرار می‌گیرد. با این وجود، این نوع موازنه‌گری متمایز از اشکال موازنه‌گری‌های دودویی است زیرا هدف دولت موازنه‌گر فقط قدرت خود یا قدرت طرف مقابل نیست بلکه قدرت دولت‌های منطقه‌ای ثالث نیز مدنظر قرار می‌گیرد. در موازنه‌گری ناحیه‌ای دولت موازنه‌گر تلاش دارد برخلاف موازنه دودویی، به شکل غیرمستقیم اقدام به موازنه‌سازی کند. موفقیت موازنه‌گری ناحیه‌ای تا حد زیادی به جایگاه و قدرت کنشگران ثالث در منطقه بستگی دارد. هدف اصلی از موازنه‌گری ناحیه‌ای جلوگیری از بکارگیری زور توسط طرف مقابل و جلوگیری از گسترش نفوذ سیاسی آن در سطح منطقه از طریق افزایش عمق استراتژیک است. مهم‌ترین تمایز موازنه‌گری ناحیه‌ای با موازنه‌گری خارجی در این است که هدف اصلی دولت موازنه‌گر در موازنه‌گری ناحیه‌ای الزاما گسترش نفوذ خود نیست، بلکه هدف اصلی جلوگیری از گسترش نفوذ طرف مقابل از طریق جایگزینی خود است. مهم‌ترین مولفه دیگر موازنه‌گری ناحیه‌ای که آن را از انواع دیگر موازنه‌گری نظیر موازنه‌گری داخلی، خارجی و حتی موازنه نرم متمایز می‌سازد آن است که این نوع موازنه‌گری به شکل مستقیم طرف مقابل را هدف نمی‌گیرد و تمرکز آن بر طرف ثالث است. تنگناهای امنیتی عمدتا سبب می‌شود تا موازنه‌گری به شکل مستقیم پیگیری نشود و عمدتا در موازنه‌گری ناحیه‌ای به طرف ثالث توجه می‌شود. موازنه‌گری

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

موازنه‌سازی ناحیه‌ای، چین با وجودی که طی دو دهه اخیر در تلاش برای گسترش روابط اقتصادی خود با کشورهای عربی خلیج فارس بوده است، خروج آمریکا از افغانستان و کم‌رنگ شدن حضور این کشور در خاورمیانه نیز فرصت خوبی در اختیار این کشور قرار داده است تا از یک سو، همکاری‌های اقتصادی و حتی نظامی خود را با این کشورها تعمیق و تقویت نموده و از سوی دیگر، نفوذ ایالات متحده بر روی متحدان سنتی خود را کاهش دهد. از این منظر، چین در راستای موازنه‌گری ناحیه‌ای، بخشی از موازنه‌گری در قبال ایالات متحده را از حالت مستقیم و تقابل‌جویانه خارج نموده و معطوف به طرف‌های ثالث نموده است.

۳. خلیج فارس و موازنه‌گری ناحیه‌ای چین

حضور چین در خاورمیانه و خلیج فارس تا پیش از دهه ۱۹۷۰ چندان جدی نبود. تا این زمان توجه چین صرفاً متوجه حمایت از فلسطین و جریان‌های مبارز چپ در جهان عرب و حوزه خلیج فارس بود. چین که مدعی حمایت جنبش‌های انقلابی در مناطق مختلف جهان بود تلاش داشت تا خود را به‌عنوان رهبر مارکسیسم در جهان نشان داده و مرجعیت اتحاد جماهیر شوروی در این حوزه را به چالش بکشد. چین، در این مقطع زمانی کمک‌هایی به جنبش‌های انقلابی در عمان و یمن انجام می‌داد. با مرگ مائو، چین سیاستی که عمدتاً مبتنی بر خودبستگی و اتکای به خود بود را کنار گذاشت و با باز تعریف سیاست خارجی خود، خط‌مشی سیاسی، اقتصادی و نظامی نوینی را در پیش گرفت که مبتنی بر گذار به یک دیپلماسی فعال‌تر بود. در این مقطع دنگ شیائوپینگ به‌عنوان معمار اقتصادی چین نوین، همگرایی اقتصادی چین با دنیای لیبرالیسم را رقم زد. در این مقطع با آغاز اصلاحات اقتصادی، نگاه به بازارهای جهانی، اجتناب از تعارضات هزینه‌ساز و غیرضروری با آمریکا، اصلاح روابط با همسایگان، ورود به سازمان تجارت جهانی و کاهش اصطکاک با نظم موجود، مورد توجه جدی نخبگان سیاست خارجی چین قرار گرفت (Mohammadnia and Papi 2023:124) این موضوع تلاش آمریکا برای کنترل چین را بر خلاف روسیه که چندان پایبند به نظم لیبرال نیست، بسیار پیچیده‌تر نموده است. همگام با رشد روزافزون صنعتی چین، منابع داخلی از سال ۱۹۹۳ دیگر جوابگوی مصارف داخلی نبود. تبدیل شدن این کشور به یکی از واردکننده‌های اصلی نفت خام، تاثیر قابل توجهی بر نوع رویکرد این کشور به تولیدکنندگان بزرگ انرژی جهان به‌ویژه منطقه خلیج فارس داشته است و این مساله سرنوشت

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سیاست تعارض آمیز و حساسیت‌زایی را در مقابل این کشور بویژه در خلیج فارس دنبال کند (Mohammadnia and Pourhasan 2023: 109). با توجه به اینکه قدرت اقتصادی قابل تبدیل به قدرت سیاسی و نظامی است، این موضوع پایه‌ای برای افزایش نفوذ سیاسی آن در مناطق مختلف جهان بویژه در منطقه استراتژیک خاورمیانه گشته است و ظرفیت میانجیگری این کشور را به عنوان بازیگر بی‌طرف افزایش داده است. در این راستا، میانجیگری موفق چین بین ایران و عربستان (پس از ۷ سال منازعه سیاسی بین دو کشور) و تصمیم به بازگشایی سفارت‌خانه‌ها، بعد از گوشزد کردن خطرات انزوا به ایران در چارچوب سفر رئیس‌جمهور این کشور به عربستان سعودی در دسامبر ۲۰۲۲ و حمایت تلویحی از ادعای امارات متحده عربی در مورد جزایر سه گانه را می‌توان نمود بارزی از افزایش نفوذ سیاسی چین در منطقه دانست (Mohammadnia and Pourhasan 2023: 111). رویکرد ایالات متحده در تقویت یکجانبه‌گرایی به‌ویژه بعد از حملات یازدهم سپتامبر، سایر قدرت‌های رقیب از جمله چین را به سمت موازنه-سازی سوق داد. این موازنه‌گری، ابتدا در چارچوب موازنه‌گری داخلی معنی می‌شد، اما در مراحل بعدی به موازنه‌گری خارجی و ناحیه‌ای ارتقا یافت و در مناطق مختلف جهان از جمله خلیج فارس پیگیری شد (Samaan, 2021: 4). چین همگام با رشد اقتصادی و تقاضای رو به رشد انرژی خود در دو دهه گذشته، سیاست خارجی بلندپروازانه‌ای را در قبال شش کشور عضو شورای همکاری خلیج فارس در پیش گرفته است. این کشورها نیز شورای همکاری خلیج فارس، به نوبه خود، قدرت‌های اقتصادی آسیایی را به عنوان کلیدی برای آینده اقتصادی خود می‌بینند. با این وجود چین در عین گسترش همکاری اقتصادی با این کشورها از کشیده شدن به رقابت‌های منطقه‌ای بر سر مسائل استراتژیک در خاورمیانه خودداری کرده است (Harbi, 2022: 1121). کشورهای حاشیه خلیج فارس اکنون بر این باورند که آسیا - نه تنها چین، بلکه هند و ژاپن - مهم‌ترین منطقه برای شکوفایی اقتصادی آینده آنها خواهد بود، حتی اگر در آینده قابل پیش‌بینی به لحاظ امنیتی به ایالات متحده متکی باشند. وابستگی یک سوم واردات انرژی چین به کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، به خوبی اهمیت ژئواکونومیک این کشورها را برای این کشور نشان می‌دهد. از بین کشورهای شورا عربستان با ۱۵.۵ درصد بیشترین سهم صادرات انرژی به چین را به خود اختصاص داده است. سپس عمان با ۷ درصد، امارات ۵.۵ درصد و کویت ۵ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند (IISS, 2021). ایجاد تفاهم‌نامه‌های مشارکت استراتژیک در

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اقتصادی، نقش ممتازی را به آنها در تحقق این ابتکار بخشیده است. دامنه طرح کمربند و جاده چین بسیار بزرگ است و بیش از ۷۲ کشور را در امتداد هفت کریدور پوشش می‌دهد. این ابتکار دو سوم جمعیت جهان، ۴۰ درصد از تولید ناخالص ملی جهانی و حدود ۷۵ درصد از ذخایر شناخته شده انرژی را در خود جای داده است. بنابراین، این جاه‌طلبی بزرگ به منابع قابل توجهی نیاز دارد - فناوری، انسانی، مالی و سیاسی - که باید در سطح جهانی جمع‌آوری شود تا این چشم‌انداز تحقق یابد زیرا طرح کمربند و جاده از آسیا، آفریقا و اروپا عبور می‌کند و مستقیماً اقتصادهای آسیای شرقی را به غرب آسیا و پس از آن به اقتصادهای اروپایی وصل می‌کند. بنا بر گفته اقتصاددان ارشد بانک مرکزی چین، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پکن در این طرح تا سال ۲۰۳۰ به ۳۰۰ میلیارد دلار خواهد رسید. بر اساس گزارش‌ها، جمهوری خلق چین تاکنون بیش از ۱۴۸ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری کرده است (Chaziza, 2023: 77).

چین در راستای جهت‌گیری اقتصادی و پرهیز از حساسیت‌زایی، تلاش می‌کند از هرگونه ائتلاف سیاسی یا حزبی با کشورهای حاشیه خلیج فارس امتناع می‌کند. این راهبرد به چین اجازه می‌دهد با حفظ تصویر قدرت بی‌طرف، روابط اقتصادی محکمی ایجاد کند و با حضور بلندمدت و پی‌ریزی سازوکارهای مالی جدید همچون قراردادهای سوآپ ارزی با عربستان، امارات و قطر و نیز مبادله نفت و LNG به یوان، موقعیت آمریکا را در منطقه خلیج فارس تضعیف کند. در زیر راهبرد موازنه‌گری ناحیه‌ای چین در کشورهای عربستان، امارات متحده عربی و قطر توضیح داده می‌شود.

۳. عربستان

تیره شدن روابط آمریکا و عربستان بعد از قتل جمال خاشقچی را می‌توان نقطه عطفی در موازنه‌گری ناحیه‌ای این کشور در عربستان دانست که با خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان تکمیل گردید. با خروج آمریکا از افغانستان و موضوع کم‌رنگ شدن اهمیت خاورمیانه برای آمریکا، ارزش استراتژیک چین برای عربستان افزایش پیدا کرد و زمینه برای نفوذ بیشتر چین در این کشور با بهره‌گیری از ظرفیت‌های اقتصادی خود فراهم گشت. با تیره شدن روابط آمریکا و عربستان در دوره بایدن به خاطر انتقاد از قتل جمال خاشقچی و تأثیرات انسانی جنگ یمن و محدود کردن فروش تسلیحات به عربستان، تنش در روابط دو کشور افزایش یافت اما تصمیم

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

چین در در قالب طرح کمربند و جاده چین با ۵.۵ میلیارد دلار بوده است. این قرارداد سرمایه گذاری حوزه‌های مختلفی چون فناوری، انرژی های تجدیدپذیر، کشاورزی، املاک و مستغلات، مواد معدنی، لجستیک، گردشگری و مراقبت های بهداشتی را پوشش می دهد (Duncan, 2023: 2). چین اولین شریک تجاری عربستان سعودی در ۵ سال گذشته بوده است و از سال ۲۰۱۸ این کشور به عنوان اولین مقصد صادرات و واردات عربستان سعودی بوده است (Saudi Press Agency, 2022). در دسامبر ۲۰۲۲ در جریان اجلاس سران چین و عربستان سعودی که در ریاض برگزار شد، تفاهم نامه جامعه مشارکت راهبردی بین دو کشور امضا شد که به گفته وزارت خارجه چین «این بزرگترین و بالاترین سطح دیپلماتیک بین چین و جهان عرب از زمان تأسیس جمهوری خلق چین خواهد بود» (Nerein, 2022: 2).

در چارچوب این تفاهم نامه، عربستان سعودی موفق شد قراردادهای سرمایه گذاری به ارزش ۵۰ میلیارد دلار با چین امضا کند. بر اساس آمارهای دولت عربستان، تجارت بین دو کشور در سال ۲۰۲۲ بیش از ۱۰۶ میلیارد دلار بود که ۳۰ درصد بیشتر از سال قبل بود با همسویی منافع اقتصادی دو کشور در قالب طرح کمربند و جاده چین و چشم انداز ۲۰۳۰ عربستان بویژه با طرح ابتکاری ۵۰۰ میلیارد دلاری شهر تمام هوشمند نئوم عربستان، انتظار می رود روابط اقتصادی دو کشور در آینده رقم های بالاتری را ثبت کند و این زمینه را برای همکاری های نظامی و امنیتی هموارتر نماید. با وجودی که روابط نظامی عربستان با چین با تشدید بی اعتمادی به ایالات متحده طی سال های اخیر رو به گسترش بوده است، اما امروزه ایالات متحده بزرگترین تامین کننده تسلیحات عربستان سعودی است و ۸۲ درصد از کل واردات تسلیحات این کشور از آمریکا صورت می گیرد (Khatib, 2023: 3).

علاوه بر این، پکن در یک تفاهم نامه جامع ۲۵ ساله با تهران منعقد کرده است و ایران چین را شریک راهبردی خود می بیند، لذا با توجه به اتکای تسلیحاتی به آمریکا و وابستگی امنیتی به پایگاه های نظامی این کشور، انتظار نمی رود که ریاض بتواند به راحتی چین را به عنوان تأمین کننده امنیت خود جایگزین واشنگتن کند. چین نیز با توجه به اینکه به دنبال تقویت روابط اقتصادی خود با کشورهای خاورمیانه است، تمایل ندارد که برتری استراتژیک ایالات متحده در منطقه را حداقل در کوتاه مدت به چالش بکشد.

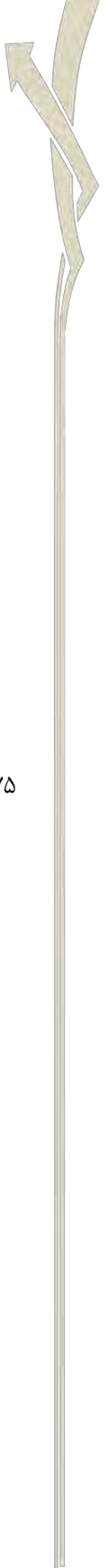

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

ساخت‌های بندری خود به عمل آورده است. در این راستا شرکت چینی کاسکو به عنوان بزرگترین اپراتور کانتینری در جهان، بندر خلیفه در ابوظبی را به عنوان مرکز عملیات خود در خاورمیانه انتخاب کرده است. این شرکت قصد دارد ظرفیت تاسیسات بندری را سالانه به ۶ میلیون تن افزایش داده و آن را به بزرگترین پایانه حمل و نقل کانتینری در منطقه تبدیل کند (Interesse, 2022). وضعیت امارات متحده عربی به عنوان یک مرکز منطقه‌ای بزرگ منجر به این شده است که این کشور به گره گسترش پروژه های کمر بند و جاده چین در بقیه منطقه تبدیل شود. بندر دبی در حال حاضر یک دروازه بزرگ ترانزیتی است راهبردی این پروژه است، به طوری که در حال حاضر حدود ۶۰ درصد تجارت چین با منطقه از طریق امارات متحده عربی و بنادر، فرودگاه ها و شبکه‌های حمل و نقل گسترده تر آن عبور می‌کند (Ehteshami, 2023: 6). در راستای همکاری‌های گسترده چین و امارات متحده عربی، ابتکار کمر بند و جاده چین را می‌توان محرکی خوبی برای پیشبرد «راهبرد خالص صفر ۲۰۵۰ امارات» تلقی کرد. این همسویی، با فرصت مناسبی را در اختیار این کشور قرار می‌دهد تا برنامه‌های جاه‌طلبانه خود را در حوزه‌های مختلف حمل و نقل، انرژی‌های خورشیدی، صنعت، ساختمان، فناوری‌های نوین، هوش مصنوعی، فضایی و... در بستر همکاری با شرکت‌های های‌تک چینی دنبال کند. امروزه چین نقش مهمی در توسعه زیرساخت های دیجیتال امارات متحده عربی، در زمینه‌هایی مانند تجهیزات فناوری اطلاعات (با ۱۳.۳ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری) ایفا کرده است. با گسترش همکاری‌های چین و امارات متحده عربی، مرکز مالی بازار جهانی ابوظبی اولین دفتر خارج از کشور خود را در پکن افتتاح کرد. تعهد این مرکز به چین و ابتکار «کمر بند و جاده» آن که بر تقویت اتصال و همکاری در امتداد «کمر بند اقتصادی جاده ابریشم» زمینی و «جاده ابریشم دریایی» اقیانوس پیما تمرکز دارد، بازارهای اروپا، آفریقا، آسیا و خاورمیانه را به هم وصل می‌کند (Ehteshami, 2023:8).

۵. قطر

قطر را می‌توان سومین ستون راهبرد موازنه‌گری ناحیه‌ای چین در خلیج فارس تلقی کرد. هرچند سطح روابط چین با این کشور کمتر از عربستان و امارات متحده عربی است و در سطح «جامع» نیست، اما انعقاد تفاهم‌نامه مشارکت استراتژیک در سال ۲۰۱۴ با قطر، به این کشور به‌عنوان یک شریک اقتصادی مهم در منطقه رسمیت داد. همپوشانی پروژه کمر بند و جاده چین با چشم انداز

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

است. در این راستا، قطر فقط در طی یک سال دو قرار داد بلند مدت گازی با شرکت‌های چینی منعقد کرد. قرارداد اول در سال 2023 به مدت ۲۷ سال، بین شرکت انرژی دولتی قطر با یک شرکت دولتی سی ان پی سی چین برای توسعه میدان گازی شمالی قطر منعقد شد که بر اساس آن چین سالانه ۴ میلیون تن گاز طبیعی مایع (ال.ان.جی) از این کشور خریداری خواهد کرد. دومین قرارداد نیز به مدت ۲۷ سال با شرکت پتروشیمی چین، با نام سینوپک منعقد شد، که بر اساس آن مقرر گردید این کشور تا سالانه ۳ میلیون تن گاز طبیعی مایع عرضه کند. با تیره شدن روابط چین با آمریکا و استرالیا به عنوان دو تولیدکننده بزرگ ال.ان.جی، شرکت‌های انرژی ملی چین به طور فزاینده‌ای قطر را به عنوان یک هدف مطمئن‌تر برای سرمایه‌گذاری در منابع گازی می‌بینند (Reuters, 2023). به طور کلی قطر حدود ۴۰ درصد از کل ذخایر ال.ان.جی را در اختیار دارد و این منجر به شکل‌گیری یک رابطه معنادار بین بزرگترین تولیدکننده ال.ان.جی و بزرگترین مصرف‌کننده آن شده است.

در واقع، رویکردانی از فرصت‌هایی که چین ارائه می‌دهد بسیار دشوار است، زیرا سیاست‌گذاران قطری، مانند هم‌تایان خود در کشورهای همسایه، با ترس آشفتگی در سیاست منطقه‌ای ایالات متحده، و به‌ویژه، تمایل فزاینده و قاطعانه ایالات متحده برای جدا شدن از خاورمیانه به منظور تمرکز بر منطقه هند و اقیانوس آرام است را تماشا می‌کنند. با رشد چشمگیر چین و و چشم‌انداز افول آمریکا، دوحه برای ایجاد توازن در سیاست خارجی به دنبال تنوع بخشیدن به مشارکت‌های سیاسی خود است. هرچند قطر به دنبال نهایت استفاده از فرصت‌های اقتصادی خود با چین است، با این حال این کشور روابط این کشور با چین در سطح عربستان سعودی و امارات متحده عربی (امارات متحده عربی) نبوده است (Samaan, 2021: 1). همانطور که پیش از این ذکر شد محور اصلی روابط چین با قطر و سایر کشورهای حوزه خلیج فارس، اقتصادی بوده است و روابط نظامی و تسلیحاتی در مقابل روابط اقتصادی بسیار ناچیز بوده است. در این راستا شیخ محمد بن عبدالرحمن آل ثانی نخست‌وزیر قطر اظهار داشت: «وقتی نوبت به خرید تسلیحات می‌رسد، قطر همچنان به غرب نگاه کند». وی در ارتباط با روابط متوازن با دو قدرت به جایگاه اقتصادی چین اشاره کرد و گفت: «قطر به وابستگی متقابل جامعه بین‌المللی معتقد است. این اعتقاد این امکان را برای ما فراهم می‌کند که در عین حفظ اتحاد استراتژیک خود با ایالات متحده، یک شراکت تجاری قوی با چین داشته باشیم» (breaking defense, 2023). هرچند قطر

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ببرد. به طور کلی محرک های چند سطحی وجود دارد که می تواند تغییر راهبرد بی طرفی چین در منطقه را توضیح دهد: اول، با دور شدن نسبی ایالات متحده از منطقه خلیج فارس، تنوع بخشی به سیاست خارجی، به یک الزام در راهبرد سیاست خارجی کشورهای عربی منطقه تبدیل شده است. رهبران شورای همکاری خلیج فارس مدتهاست که نگرانی های فزاینده خود را در مورد پیامدهای امنیتی خروج ایالات متحده از منطقه نشان داده اند. در این راستا از نظر این شورا، گرایش به چین در قالب انعقاد تفاهم نامه های استراتژیک بلندمدت با این کشور، می تواند زمینه ساز بازگشت توازن به منطقه باشد. دوم، با توجه به ظرفیت منطقه ای چین، شورای همکاری خلیج فارس از این کشور انتظار دارد از ابتکارات امنیتی خود در عقب راندن نفوذ منطقه ای ایران و بازدارندگی از فعالیت های نظامی و هسته ای آن حمایت کند. برای چین، سخت ترین بخش تعمیق روابط استراتژیک با شورای همکاری خلیج فارس، مدیریت روابط خود با ایران است. لذا با توجه شرق گرایی خالص در سیاست خارجی ایران، اهرم های این کشور در موازنه قدرت منطقه ای ضعیف گشته و این موجب شده است که چین با احتیاط کمتری به سمت تقویت مشارکت خود با رقبای ایران در منطقه بدون نگرانی از موضع این کشور حرکت کند (Golmohammadi, 2023). در این راستا، همسویی چین با بیانیه پایانی اجلاس چهل و سومین نشست سران شورای همکاری خلیج فارس در دسامبر ۲۰۲۲ که از ادعاهای ارضی امارات متحده در رابطه با جزایر سه گانه حمایت می نمود و ایران را متهم به «دخالت های منطقه ای» و عنصر «بی ثبات کننده امنیت منطقه» می کرد، به خوبی بیانگر این است که تلاش چین برای گسترش نفوذ خود در منطقه، ممکن است به بهای نادیده گرفتن منافع ملی ایران تمام شود.

نتیجه گیری

تقویت روند یک جانبه گرایی توسط ایالات متحده پس از یازدهم سپتامبر، چین را بر آن داشت که در کنار موازنه گری داخلی به سمت گونه های دیگر موازنه گری متمایل شود. در این چارچوب، گزینه بهره گیری از دولت های ثالث که متحد آمریکا هستند، در کانون توجه سیاست خارجی چین قرار گرفته است که از آن در قالب موازنه گری ناحیه ای یاد می شود. در واقع موازنه گری ناحیه ای نوعی موازنه گری در برابر نفوذ رقبای است. در این چارچوب چین به تقویت روابط خود با دولت های مختلفی از جمله متحدین ایالات متحده در نقاط مختلف جهان از جمله خلیج فارس پرداخته و به عنوان قدرت موازنه گر تلاش می کند با گسترش عمق استراتژیک خود

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

- Breaking Defense* (2023). "Balancing act: Asked about China's Middle East arms sales, Qatari PM lauds US 'defense alliance,'" Aug 25, available at: <https://breakingdefense.com/2023/08/balancing-act-asked-about-chinas-middle-east-arms-sales-qatari-pm-lauds-us-defense-alliance>
- Chaziza, Mordechai (2023). "China's Strategic Partnerships Are Remaking the Middle East", *The National Interest*, Jan 30, available at: <https://nationalinterest.org/feature/china's-strategic-partnerships-are-remaking-middle-east-206598>
- Chaziza, Mordechai (2020). "China-Qatar Strategic Partnership and the Realization of One Belt, One Road Initiative," *China Report*, No.56, Vol.1, pp.78-109, available at: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0009445519895612>
- Ehteshami, Anoushiravan (2023). "China's Grand Vision and the Persian Gulf," *Istituto Affari Internazionali (IAI)*, March, available at: <https://www.iai.it/sites/default/files/iaip2307.pdf>
- Fallah, Abbas, Mansoori, Milad (2023). "The Components Based on the Neorealist Theory that Influence China-Saudi Arabia Relations", *World Politics*, Vol. 12, No.2, pp155-178, Doi: 10.22124/WP.2023.23914.3154. [In Persian].
- Golmohammadi, Vali (2023). "China's shifting Persian Gulf Policy: Is it favouring the GCC over Iran?" *Observer Research Foundation (ORF)*, Jan 04, available at: <https://www.orfonline.org/expert-speak/chinas-shifting-persian-gulf-policy>
- IISS (2021). "Relations between China and the Arab Gulf states," December, available at: <https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2021/relations-between-china-and-the-arab-gulf-states>
- Interesse, Giulia (2022). "China-United Arab Emirates (UAE): Bilateral Trade and Investment Outlook," *China Briefing*, Aug 29, available at: <https://www.china-briefing.com/news/china-united-arab-emirates-uae-bilateral-trade-investment-outlook/>
- Khatib, Hadi (2023). "A new modernized Silk Road between Saudi and China," *Middle East Economy*, June 14, available at: <https://economymiddleeast.com/news/a-new-modernized-silk-road-between-saudi-and-china>
- Mills, Andrew, El Dohan, Maha (2023). "Qatar strikes second big LNG supply deal with China," Reuters, June 20, available at: <https://www.reuters.com/business/energy/qatar-set-strike-second-big-lng-supply-deal-with-china-ft-2023-06-20/>
- Ministry of Commerce and Industry (2023). "Qatar Participates in the First China-GCC Economic and Trade Ministerial Conference," Oct 23, available at: https://www.moci.gov.qa/en/mec_news/qatar-participates-in-the-first-china-gcc-economic-and-trade-ministerial-conference
- Mohammad Nia, Mahdi, Papi, Masoomah (2023). "The Role of China's Health Diplomacy in Expanding its Soft Power in the Era of the Corona Virus," *Research Letter of International Relations*, Vo.19, No.62, pp: 119-143. [In Persian].
- Mohammad Nia, Mahdi, Pourhasan, Naser (2023). "U.S. Military Withdrawal from Afghanistan and turning to East Asia; Transition to Coercive Hegemony," *International Studies Journal*, Vol.20, No.77, pp: 101-104, Doi: 10.22034/ISJ.2023.380859.1952. [In Persian].
- Nerein, Vivian (2022). "China and Saudi Arabia Sign Strategic Partnership as Xi Visits Kingdom", *New York times*, Dec 8, available at:

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی